

Zprávy a oznámení

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 67 (2022), No. 4, 255–267

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/151290>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2022

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library*
<http://dml.cz>

Zprávy oznámení &

ZEMŘEL ROLAND BULIRSCH

Foto: Jaroslav Lukeš

V den oslavy 70. výročí vzniku MFF UK přišla z Mnichova smutná zpráva: Nedlouho před svými devadesátinami zemřel 21. září v Gautingu prof. Roland Bulirsch, řádný člen Bavorské akademie věd (od roku 1991) a bývalý sekretář její matematicko-přírodovědecké sekce, vícenásobný děkan Matematické fakulty Technické univerzity v Mnichově (1980–1982, 1994–1996), čestný doktor Technické univerzity v Liberci a několika dalších univerzit. Vyjmenovat jeho všechny životní role

a funkce je skoro nemožné, proto se zmíníme jen o některých.

Narodil se v Liberci 10. listopadu 1932. Jeho prarabou byla spisovatelka Anežka Čermáková-Sluková (1864–1947), neteř a sekretářka Karolíny Světlé (1830–1899). Nepřekvapí proto jeho původní jméno: Zdeněk Bulíř. Své dětství Zdeněk prožil ve Vratislavicích, kde chodil do základní školy, avšak po 2. světové válce byl roku 1946 s matkou (otec zemřel roku 1936) odsunut do bavorského Nördlingenu. Vyučil se strojním zámečníkem u firmy Siemens-Schuckert v Norimberku (1947–1951) a pracoval 3 roky jako montér velkých elektrických strojů. Pak v roce 1954 začal studovat matematiku a fyziku na mnichovské univerzitě, kde byl současně i zaměstnán. Po 3 letech pokračoval ve studiu na mnichovské technice (TUM). V roce 1961 na základě disertační práce *Důkaz existence a aproximace vlastních čísel a vlastních funkcí pomocí diferenční metody pro singulární Sturmovy-Liouvilloy okrajové úlohy* získal titul Ph.D. na TUM, kde již současně pracoval jako asistent. Roku 1965 se habilitoval a odjel do USA, kde působil jako hostující profesor na Kalifornské univerzitě San Diego (UCSD) v La Jolle. V té době se stal i řádným profesorem na Univerzitě v Kolíně nad Rýnem. Od roku 1973 působil na TUM jako řádný profesor.

Bulirsch byl velmi všestranný, zúčastnil se několika velkých mezinárodních projektů a zasloužil se o jejich dotažení do zdárného konce. Věnoval se zejména numerické matematice (je po něm nazván Bulirschův-Stoerův algoritmus), ale částečně i informatice. Je (spolu)autorem 10 knih, převážně z numerických metod. Měl 45 studentů, které dovedl k doktorátu. Od roku 1998 byl nositelem nejvyššího bavorského vyznamenání za vědu a umění, Maximilianova řádu. Velmi mnoho času věnoval organizační práci ve prospěch

matematiky. S manželkou Waltraut roz. Wittke (1938–2020) se oženil roku 1961, měli dvě dcery, Vandu a Laeliu.

K Čechům i českým přátelům měl výborné přátelské vztahy a do Čech rád a poměrně často jezdil (obrázek je z roku 2004 z konference v Hejnicích); odsun, který v mládí prodělal, nezanechal na těchto vztazích žádné negativní stopy. V roce 2020 byl mezi sedmi vyznamenanými, kteří obdrželi liberecký hejtmanský zlatý dukát.

Miroslav Brzezina a Jiří Veselý

Dr. MARTIN MARKL ZÍSKAL BOLZANOVU MEDAILI

Dne 14. září 2022 převzal RNDr. Martin Markl, DrSc., čestnou oborovou medaili Bernarda Bolzana za zásluhy v matematických vědách z rukou předsedkyně Akademie věd ČR prof. RNDr. Evy Zažímalové, CSc. Doktor Markl se zabývá převážně algebrou, geometrií, topologií a jejich aplikacemi na problémy matematické fyziky. V těchto disciplínách dosáhl výrazných mezinárodních úspěchů. Například v roce 1993 Pierre Deligne (pozdější nositel Abelovy ceny za matematiku) vyslovil domněnku, že struktura Gerstenhaberovy algebry na Hochschildových kohomologiích je generována akcí operády malých disků. Martin Markl společně s Michaelem Bataninem dokázali tuto domněnku v obecném kontextu duoidálních kategorií. V článku vyšlém v prestižním časopise *Advances in Mathematics* navíc zavedli dnes často používaný pojem operádkové kategorie.

Martin Markl je autorem či spoluautorem tří monografií. Nejvíce se proslavil rozsáhlým dílem *Operads in algebra, topology and physics* (Amer. Math. Soc.,

2002), jež získala velký ohlas (přes 300 citací). Tuto monografii napsal společně se Stevem Shniderem a Jamesem Stasheffem. Posledně jmenovaný spoluautor napsal učebnici s dalším nositelem Abelovy ceny Johnem Milnorem. O vysokých odborných kvalitách dr. Markla svědčí např. také to, že jeho původní matematické výsledky citovali tři držitelé Fieldsovy medaile – Vladimir Drinfeld, Alain Connes a Maxim Kontsevich. Připomeňme, že Fieldsova medaile je považována ze jedno z nejvyšších ocenění udělovaných v matematice.

Databáze Mathematical Reviews obsahuje kolem 90 prací dr. Markla, na něž získal přibližně 1 500 citací. Přednesl téměř 200 přednášek na mezinárodních konferencích a institucích (z toho více než 80 zvaných) a hostoval na mnoha zahraničních vědeckých institucích. Z těch nejvýznamnějších jmenujme pobyty na University of Cambridge a Newton Institute of Cambridge, opakované pobyty na University of Minnesota, kde přednášel i jako Distinguished Ordway Visitor, opakované pobyty na Northwestern University v Evanstonu, IL, Institut de Hautes Etudes Scientifiques v Paříži, Max Planck Institute v Bonnu, Macquarie University v Sydney, Bar-Ilan University v Tel Avivu, University of Haifa, Ludwig Maximilian University v Mnichově, Simion Stoilow Institute v Bukurešti a Université de Haute Alsace v Mylhúzách.

M. Markl je vedoucím a zakládajícím redaktorem časopisu *Higher Structures*, který zprvu vycházel na Macquarieho univerzitě v Sydney a později se jeho vydávání přesunulo do Matematického ústavu AV ČR. V zimě roku 2016 organizoval program *Higher structures* v Institutu Maxe Plancka v Bonnu a v letním semestru roku 2020 byl hostujícím profesorem Mathematical Sciences Research Institute v Berkeley v Kalifornii.

Martin Markl se narodil 6. března 1960 v Praze. V letech 1979–1983 vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK. Vědeckou přípravu absolvoval v Matematickém ústavu ČSAV a v roce 1988 získal vědeckou hodnost kandidáta věd za práci *On the homotopy Lie algebra of spaces of type F*. V letech 1987–1989 působil jako asistent na ČVUT a pak nastoupil do Matematického ústavu Akademie věd. V letech 1995–1996 pobýval na University of North Carolina at Chapel Hill v USA jako nositel NRC grantu a poté jako Fulbright Fellow. V roce 1998 obhájil doktorskou dizertaci na téma *Operads in topology, algebra and mathematical physics* a získal vědeckou hodnost doktora věd DrSc. Od roku 2018 je nositelem Akademické prémie.

Pedagogická činnost dr. Markla je ovlivněna jeho tvůrčí vědeckou aktivitou. Vedle kurzovních přednášek z algebraické topologie a homologické algebry na MFF UK působí i jako školitel doktorandů. V současné době pečuje o několik postdoktorandů v rámci své Akademické

prémie. Významně obohatil českou matematickou školu o aplikace algebraických a geometrických metod v matematické fyzice. V souvislosti s tím inicioval vznik oddělení algebry, geometrie a matematické fyziky v MÚ AV ČR.

Od ledna 2011 je dr. Markl předsedou Rady MÚ AV ČR. Dále působil a dodnes pracuje v různých komisích a akademických orgánech. Mnoho let byl předsedou konkurzní a atestační komise MÚ AV ČR a opakovaně byl volen do Akademického sněmu AV ČR. Je garantem oboru matematika nadačního fondu Neuron. Po ukončení studia v roce 1983 obdržel Cenu rektora Univerzity Karlovy, v roce 1995 Cenu Akademie věd pro mladé vědecké pracovníky a v roce 2002 medaili ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR 1. stupně. Dr. Markl se věnuje také popularizaci matematiky. Publikoval řadu článků v PMFA a podstatnou měrou přispěl jako spoluautor k přehledové knížce *Abelova cena – nejvyšší ocenění za matematiku* (Academia, 2018). Ta získala v roce 2019 Cenu Josefa Hlávky za vědeckou literaturu.

Dr. Martin Markl je jednou z nejvýraznějších osobností české matematiky. Čestná oborová medaile Bernarda Bolzana za zásluhy v matematických vědách je důstojným oceněním jeho celoživotní vědecké práce.

Michal Křížek

Vážená paní předsedkyně,
vážení přítomní,¹

v souvislosti s lidmi, kteří to „někam dotáhli“, si vždy kladu otázku, zdali tito lidé mají důvod být na sebe hrdí, vyvyšovat se, být obdivováni a podobně. Mohu hovořit jen za sebe. To, že tady stojím a jsem významován, je výsledkem následujících, na mně nezávislých okolností.

Narodil jsem se v rodině, kde se vysokoškolské studium považovalo za samozřejmost a která mi umožnila nejen dokončit vysokou školu, ale i vědeckou výchovu.

Jsem ročník 1960, třicet let života jsem tedy prožil v československém protokomunismu. Mohl jsem cestovat jen do vybraných zemí socialistického tábora a závistivě hledět na vrstevníky, žijící ve šťastnější části planety, jak navštěvují špičková vědecká pracoviště. O co méně jsem cestoval, o to více jsem studoval. Polovinu věcí, co umím, jsem se naučil v této smutné době.

Režim padl přesně ve chvíli, kdy jsem byl, dnešní terminologií, v postdoktoruském věku. Západ byl očarován pádem železné opony a získat zahraniční stipendia bylo snadné. Díky nim, zejména díky stipendiu Fulbrightovy nadace, jsem pobýval začátkem devadesátých let na několika výborných místech v USA.

Chtěl bych tedy poděkovat osudu či demiurgovi (podle osobních preferencí

každého jednotlivého posluchače) za to, že můj život zasadil do tak příznivých okolností. Dále pak Michalu Křížkovi za přípravu návrhu a neutuchající podporu.

Martin Markl

ZEMŘEL DOCENT PAVEL HLÍDEK

Dne 31. 5. 2022 zemřel ve věku 75 let dlouholetý pracovník Fyzikálního ústavu Univerzity Karlovy doc. RNDr. Pavel Hlídek, CSc.

Po absolvování fakulty se více než 40 let věnoval studiu optických vlastností, převážně vlastností polovodičových materiálů. Ve shodě se zaměřením Fyzikálního ústavu se nejprve zabýval studiem magnetických polovodičů, zejména CdCr_2Se_4 . Podílel se jak na přípravě mo-

¹Mírně upravená verze děkonné řeči u příležitosti udělení Bolzanovy medaile dne 14. září 2022.

nokrytalů, tak na studiu základních mezipásových přechodů s pomocí optických měření (1974–1983).

Následovalo období studia kompozitního polovodiče CdHgTe, vhodného ke konstrukci detektorů infračerveného záření (1983–1996). Zabýval se opět především optickým studiem zakázaného pásu v závislosti na složení monokrytalů.

V následujícím období (1996–2018) přispěl podstatným způsobem k rozvinutí studia optických vlastností materiálů s pomocí fourierovské spektroskopie. Zasloužil se především o využití této metody k širokospektrálnímu měření fotoluminiscence a dalších optických vlastností studovaných látek. Následně se také významným způsobem podílel na rozvoji studia magnetooptických vlastností studovaných materiálů. Významně přispěl k zavedení spektroskopických měření při teplotách kapalného helia a zejména k vybudování magnetooptické laboratoře, vybavené excitačními lasery a supravodivým solenoidem s magnetickým polem do 10 T, v prostorách Fyzikálního ústavu v areálu Troja. První problematikou studovanou v této laboratoři byly excitony v dvojitých kvantových jámách v systému GaAs/AlGaAs. Významně přispěl i ke studiu elektroluminiscenčních vlastností přechodu epitaxiální grafen / aluminium SiC.

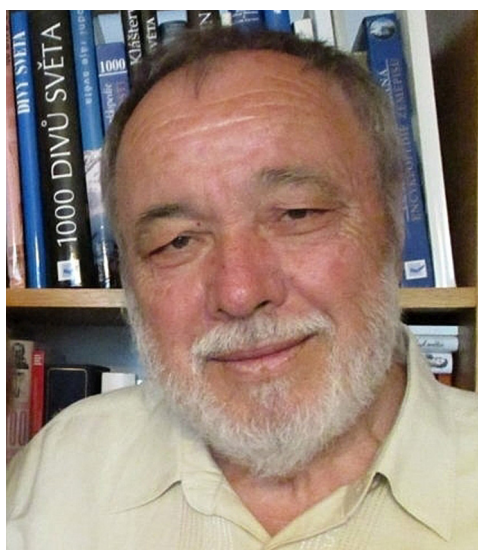
Celkově od roku 1974 do roku 2018 publikoval 105 vědeckých prací, které znamenaly zhruba 1000 citací. Neméně významný byl jeho přínos v pedagogické práci, kdy připravil přednášky do kurzu bakalářského i navazujícího magisterského studia.

Na Pavla Hlídka budeme vzpomínat jako na mimořádně skromného, vstřícného a ochotného kolegu, který byl vždy připraven pomoci ostatním. Práci v laboratoři měl velmi rád a věnoval jí většinu svého času. Své neocenitelné zkušenosti a znalosti předal celé řadě studentů.

Odborný i lidský odkaz doc. Hlídka zůstane významnou částí historie Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy.

Pavel Höschl, Jan Franc

RNDr. JOSEF KUBÁT
OSMDESÁTNIKEM

Jak se chlapec z vesnice stane vynikajícím kantorem, na kterého po celý život rádi vzpomínají jeho studenti, kolegové a přátelé? Josef Kubát se narodil 28. 12. 1942 jako jediný syn do rodiny zemědělců v Přestavlkách. Začal chodit do dvoutřídky v sousedních Trojovicích a pokračoval na základní škole v Hrochově Týnci. Samozřejmě pomáhal rodičům v hospodářství a o to méně času měl na učení. Měl však štěstí na dva výborné učitele, paní Pochobradskou a pana Kosaře, kteří rozpoznali jeho vlohy a ovlivnili ho v dalším rozvoji. V šestnácti letech maturoval na jedenáctiletce v Chrudimi a snažil se dostat na Matematicko-

-fyzikální fakultu UK. Kvůli tomu, že jeho otec odmítal vstoupit do JZD, byl přijat až na odvolání. Matfyz ukončil v roce 1964 a začal učit na gymnáziu ve Vysokém Mýtě. Po dvou letech přešel na pardubické gymnázium na Spořilově (dnes v Dašické ulici) a působil tam celých 53 let, z toho 19 let jako ředitel. V pozici ředitele se v listopadu 1989 postavil za studenty gymnázia a svou osobou zaštitil jejich pochod ulicemi města na podporu stávkujících studentů VŠCHT. Když v roce 2005 na gymnáziu skončil jako ředitel, na chodník před gymnáziem někdo napsal barvou nápis „Kubát forever!“. Nápis tam zůstal řadu let, než vybledl.

Vedle pedagogické práce se významně angažoval v pardubickém zastupitelstvu, neustále něco organizoval a sháněl na to peníze. V rámci svých širokých zájmů o kulturu často uváděl výstavy výtvarných umělců z Pardubického kraje, které osobně znal. Město jeho zásluhy ocenilo v roce 2014 čestným občanstvím. Po celou profesní dráhu pracoval v Jednotě, její pardubické pobočce, v hlavním výboru Jednoty a v letech 2010–2018 byl předsedou Jednoty. Měl lví podíl na uspořádání velkorysé oslavy 150. výročí Jednoty v roce 2012. Podílel se na tvorbě učebnic matematiky vydávaných nakladatelstvím Prometheus. Jednota jeho činnost ocenila čestným členstvím, v roce 2014 obdržel stříbrnou pamětní medaili předsedy Senátu PČR.

Více než suchá data vypoví o osobě Jožky Kubáta následující *kytička vzpomínek* jeho studentů, kolegů a přátel.

*Pavel Drábek, Jan Kratochvíl,
František Procházka, Jiří Rákosník*

Je jen málo lidí, kteří mě v životě tak výrazně pozitivně ovlivnili, jako se to nakonec podařilo Jožkovi Kubátovi bě-

hem mého studia na pardubickém gymnáziu v matematicko-fyzikální třídě v letech 1976–1978.

Jožka nás převzal ve 3. ročníku a hned nám všem na úvod sdělil, že budeme mít všichni matematiku rádi. Byli jsme dost sebevědomá třída, navíc s drtivou převahou kluků a v problematickém věku. Měl nám patřit svět! Nevím doteď, jak to Jožka dokázal, ale téměř všichni jsme se opravdu přihlásili do jím zřízeného matematického kroužku a začali jsme se učit v předstihu látku, která se běžně probírala až na vysoké škole. Pokud si dobře pamatuji, jednou z prvních byla teorie grafů. No není to pro sedmnáctileté výrostky atraktivní téma? A on ho i z dalších podobných pro nás opravdu atraktivním dokázal udělat. Moji rodiče tomu nemohli uvěřit a mysleli si, že kroužek je jen zástěrka pro jiné lumpárny! Do obsahu výuky nám tak „podsunul“ dokonalý základ pro vysokoškolskou matematiku, což jsem pochopil až při vstupu na vysokou školu (FEL ČVUT), kde jsem s obecně obávanou matematikou neměl sebemenší problémy.

Přidám jednu lidskou příhodu s Jožkou. Těsně před maturitou jsme hráli tradiční fotbalové utkání studenti–učitelé. Jožka na čele útoku, já poslední obránce. Stalo se, že nám všem utekl a já byl poslední, kdo ho mohl dostihnout a také dostihnul nekompromisním skluzem pod nohy. Jožka prolétl vzduchem a zády dopadnul na moje nohy. Byla z toho jeho 14denní absence a již po zákroku pronesl prorocky jeden z jeho kolegů směrem k mému spoluhráči: „Á, Hutla neudělá maturitu!“ Mýlil se. Jožka se po 14 dnech vrátil do školy a bez pozdravu, rovnou ve dveřích pronesl směrem ke mně svůj verdikt (seděl jsem v první lavici): „Bylo to čistý, jako první jsi trefil balón.“ Úleva, maturita z matematiky dopadla velmi dobře a náš obdiv k němu opět vzrostl.

A Jožka jako člověk? Vážili jsme si ho, já si ho vážím doteď. Otevřený, velmi lidský, i když někdy důrazný (což je dobře!), nastavený tak, že chce lidem pomáhat a věci rozvíjet a posouvat dopředu. Hodně udělal pro matematiku jako takovou, kterou má evidentně celý život rád a je jeho koníčkem. Bohužel, takových lidí není mnoho, a proto je musíme velebit a být vděční za to, že mezi námi jsou a že je v jejich úsilí nezlomí ani převaha negativistů a pochybovačů.

Jožko, přijměte ode mě jako bankéře a Vašeho bývalého studenta srdečnou gratulaci k Vašemu životnímu jubileu a přeji Vám ze srdce jen vše dobré do dalšího života!

*Ing. Petr Hutla,
absolvent FEL ČVUT,
dlouholetý člen
představenstva ČSOB, a. s.*

Při mnohých příležitostech jsem vyslovil názor, že životní dráhu a výběr povolání vysokoškolsky vzdělaných lidí nejvíce ovlivnili jejich středoškolští profesori. V té době, kdy je ještě mladý člověk tvárný, často ho baví více oborů a je šikovný ve více předmětech, je to právě osobnost profesora, a mnohdy i osobní souznění duší, které převáží a výběr budoucího směřování ovlivní. Pro mne to byl můj učitel matematiky na pardubickém gymnáziu (tehdy bylo jen jedno, jeho následníkem je dnes dobře známý „Dašák“) Jožka Kubát. Můj život a celá profesní dráha by se byly určitě vyvíjely jinak, kdyby mne byl na konci devítiletky Jožka jako předseda krajského výboru matematické olympiády nepozval na čtrnáctidenní soustředění úspěšných řešitelů kategorie C do Jevíčka. Tehdy jsem přišel o poslední dny nicnedělání na devítiletce, ale našel jsem lásku na celý život.

Velmi dobře si pamatuji Jožkův styl výuky. Nabádal nás k hledání různých způsobů řešení předložené úlohy a ze všeho největší radost projevil, když se nám (občas) povedlo najít způsob, který jej (podle jeho tvrzení) nenapadl. Málokdy sám opravoval chyby, které se objevily na tabuli, čekal do poslední chvíle, zda na chybu upozorní někdo z lavice. Protože „chybami a jejich odhalováním se člověk učí“. Myslím, že to je jedna z nejdůležitějších věcí, které jsem se od Jožky naučil. Když mne při přednášce na matfyzu studenti upozorní na nějakou chybu, které jsem se v zápisu na tabuli dopustil, poděkuji jim a pochválím je, zavzpomínám na svého středoškolského profesora, a zcela popravdě řeknu, že zkoušet pozornost studentů záměrnými chybami jsem se od něj naučil tak dobře, že už je dělám úplně automaticky.

Po všechny ty roky, co jsem Jožku znal, mi imponovalo, jak dokázal skloubit tolik různorodých činností: skvělou výuku matematiky, práci pro matematickou olympiádu, ředitelování velkého gymnázia, práci v Jednotě českých matematiků a fyziků, práci v zastupitelstvu, sportování a podporu sportu, a v neposlední řadě lásku k umění. K mnohým profesním akcím zajistil jako dárkové předměty grafické listy od umělců, které znal.

A jako poslední si nechávám připomínku Jožkova smyslu pro humor. Na výše zmíněném soustředění matematické olympiády nás všechny překvapil, když nám nabídl sázku, že pouhým pohledem dokáže přenést oheň z plamene zapálené svíčky na druhou, asi 2 metry vzdálenou do té doby nehořící svíčky. A skutečně to dokázal. O tom, že Jožka dokáže vyprávět anekdoty celý večer, se přesvědčilo mnoho jeho kamarádů a známých. A je to dobře, protože bez smyslu pro humor by byl nemohl svůj zápřah činností na tolika frontách do osmdesátky vydržet.

Jožko, ať Tě Tvůj smysl pro humor neopouští a ať Tě nadále těší všichni Tvoji blízcí!

*prof. RNDr. Jan Kratochvíl, CSc.,
absolvent MFF UK,
předseda České matematické
společnosti 2002–2010,
děkan MFF UK 2012–2020*

Za to, že jsem tím, čím jsem, vděčím Jožkovi Kubátovi. Moji pozdější specializaci samozřejmě ovlivnili další vynikající lidé, nicméně za to, že jsem šel studovat právě matematiku, může jednoznačně Jožka. Byl mým středoškolským učitelem matematiky po celou dobu studia na pardubickém gymnáziu a dokázal nejenom mne, ale i mnoho dalších spolužáků přesvědčit o tom, že matematika je zajímavý atraktivní předmět, kterému stojí za to se věnovat. Jak to dokázal? Podle mého názoru nejenom tím, že uměl látku přehledně a přístupným způsobem vyložit, ale také proto, že nás uměl pro tento předmět nadchnout. Dokázal v nás zažehnout plamínek zájmu, díky kterému jsme nelitovali času ani energie na řešení nejrůznějších úloh. A nebylo třeba, aby nám nalhával, že matematika je v podstatě lehká a půjde nám sama. Naopak, dal nám často poznat, že opak je pravdou a že dobrání se výsledku tvrdou prací přináší jedno z největších intelektuálních uspokojení. Fakt, že je mezi námi věkový rozdíl pouhých deset let, sehrál možná v té době také svoji důležitou roli.

V souvislosti s jeho pedagogickými schopnostmi musím také zmínit jeho lidské povahové vlastnosti. Jako „náctiletí“ studenti jsme měli pochopitelně během našich gymnaziálních let řadu „telecích“ nápadů. Kdybychom nestudovali v letech 1968 až 1972, bylo by možné nad řadou z nich jen mávnout rukou. Kdo si tu dobu

ale pamatuje, dobře rozumí tomu, že i za maličkosti (z dnešního pohledu) museli někteří studenti školu opustit. V Jožkovi jsme měli jistotu, že se v takových případech nás, studentů, vždy zastane. A jeho zájem o nás neskončil naší maturitou. Sledoval naše další studia na vysoké škole i naše pozdější profesní dráhy a po celou tu dobu se už více než padesát let pravidelně scházíme.

Milý Jožko, všechno nejlepší k Tvému významnému jubileu a do dalších let hlavně pevné zdraví!

*prof. RNDr. Pavel Drábek, DrSc.,
absolvent MFF UK,
žák Jožkovy první třídy
zaměřené na M a F, 1968–1972*

RNDr. Kubát, ředitel gymnázia v Pardubicích, jinak náš milý Jožka – vynikající profesor matematiky, u kterého snad nikdo nikdy nepropadl, člověk nezištný, člověk čestný, který nesnášel křivé jednání, člověk, který se nikdy nebál ani manuální práce kdekoliv. Každým coulem ČLOVĚK. Nechyběla mu ani velká dávka smyslu pro humor.

Proto jsem si mohla dovolit k jeho šedesátinám přijít mu popřát ne oficiálně „všechno nejlepší, pane řediteli“, ale převlečená za sociální pracovníci z E55: kratasy, lodičky s vysokým podpatkem, holá ramena, kabelka na řemínku a hlavně několik zubů přelepených černým papírem, aby byl vidět stupeň „vysloužilosti“. Jídelna plná gratulantů – kantoři, zaměstnanci, ... gratulace... a náhle ve dveřích jídelny individuum točící kabelkou: „José, konečně jsem Tě našla! Týden brousím po E55, abych Ti popřála, ale, bohužel, marně!“ A následoval vodopád (smyšlených!) společných prožitků na této speciální silnici v pohraničí. Dav se bavil, jen několik mladých kolegyně se udiveně

a trochu s odstupem ptalo: „Kdo to proboha je?“ „To je naše kolegyně, důchodkyně. Jen ukázka, jaká bývala ve sborovně (i mimo ni) na gymplu za starých časů legrace,“ vysvětlila jedna pamětnice těch starých časů na „ústavu“. Jožka se po krátkém údivu a překvapení přidal k davu. A když jsme se s Jožkou po mém vystoupení sešli, prozradil mi: „Člověče, já Tě hned nepoznal a pěkně jsem se zpotil!“

Jožko, jsem ráda, že jsem s Tebou na pardubickém gymplu prožila kus života a za všechno Ti moc děkuji.

*Zlata Štemberová,
profesorka přírodopisu,
gymnázium Dašická, Pardubice*

Jožku mám moc rád a vzpomínám v dobrém na naše rozhovory o Jednotě, studentech a o matematice. Dost jsme si rozuměli, i když šlo většinou o úředničtinu, ale nejen o ni. Jeho hlášku „Odklady patří na hnůj!“ jsem rychle přijal za svou.

*doc. RNDr. Jiří Fiala, Ph.D.,
absolvent MFF UK,
tajemník JČMF v období 2010–2018*

Znám jen velmi málo učitelů matematiky, kteří se své práci věnovali tak jako můj přítel Jožka Kubát. Stal se jednou z nejvýraznějších osobností ve výuce matematiky, nejen na gymnáziích, za posledních padesát let. Měl jsem to štěstí s Jožkou spolupracovat při tvorbě učebnic, v práci v JČMF a v matematické olympiádě. Vzpomínám na devadesátá léta minulého století, kdy byla vydána v nakladatelství Prometheus sada učebnic matematiky pro gymnázia. Jožka tehdy navrhl, aby byla oslovena všechna gymnázia a vyjádřila se k jednotlivým

učebnicím této řady. K našemu překvapení poslalo své vyjádření 173 gymnázií. Ve spolupráci s vydavatelstvím Prometheus se v roce 1998 uskutečnilo v Kněžičkách setkání autorů těchto učebnic, kde s nimi byly připomínky od učitelů gymnázií projednány. To vše mělo výrazný vliv na další vydání těchto učebnic. S odstupem času, kdy jsou tyto učebnice stále používány, pokládám tento Jožkův nápad za mistrovský tah. S Jožkou jsme napsali z uvedené řady učebnic Diferenciální a integrální počet. Recenzenty byli Jiří Jarník a Břetislav Novák. Když jsme s Jožkou předložili první verzi učebnice, profesor Břetislav Novák svůj posudek uvedl větou: „Předložený text se mi hrubě nelíbí.“ Začátky byly tedy velmi krušné. Nakonec vše dobře dopadlo a učebnici jsme dokončili. Rád také vzpomínám, jak jsme s Jožkou a kolegou Josefem Pilgrem napsali knihu Maturitní minimum. Společná setkání probíhala většinou v ředitelně gymnázia v Pardubicích, kde byl tehdy Jožka ředitelem. Práce se někdy protáhla do nočních hodin, a protože bychom se s kolegou Pilgrem už nedostali domů, tak jsme v ředitelně přespali. Když porovnám, jak probíhají maturity z matematiky v řadě zemí, tak naše Maturitní minimum odpovídá požadovaným znalostem absolventa gymnázia z matematiky. Bohužel, v České republice se v průběhu let z tohoto minima stalo maximum, zejména co se týče společné části maturitní zkoušky. Už si nevzpomenu, v kterém roce to bylo, kdy Jožka zadal test z matematiky ze společné části maturitní zkoušky žákům 9. třídy základní školy v Pardubicích. Ukázalo se, že by několik žáků uspělo.

*RNDr. Dag Hrubý,
dlouholetý ředitel gymnázia v Jevíčku,
místopředseda JČMF 2010–2018*

Když jsem se v roce 1978 stal tajemníkem a členem ÚV matematické olympiády, byl dr. Josef Kubát členem této komise již čtyři roky a zastával funkci předsedy krajského výboru MO. Jako kantor a ředitel gymnázia nabádal své žáky, aby se MO zúčastňovali, a doporučil v matematice nadaným žákům, aby si řešili i úlohy určené studentům vyšších ročníků. To byl i případ Jana Kratochvíla, který se probojoval do celostátního kola MO už jako žák prvního ročníku gymnázia, zopakoval si to ještě třikrát, a také čtyřikrát úspěšně reprezentoval naši zemi na mezinárodních matematických olympiádách. Vzpomínám, že v době celostátního kola MO v roce 1978 byl nemocen. Kolega Kubát byl přesvědčen, že by jeho žák, stejně jako v předcházejících letech, byl opět mezi vítězi, přivezl ho svým autem do Jihlavy a přes zdravotní indispozice Kratochvíl nezklamal, umístil se na 1.–3. místě a na MMO získal už podruhé stříbrnou medaili. Snad jen dodám, že úspěšně vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK a pak jako její profesor a děkan matematickou olympiádu podporoval. Josef Kubát přivedl k matematice i další své studenty, například Vladana Majerecha, dnešního pracovníka v informatice na MFF UK. Jako předseda KV MO pracoval Kubát dlouhá léta až do zvolení předsedou Jednoty českých matematiků a fyziků. Byl mimo jiné organizátorem celostátního kola MO v roce 2016. V tom mu mnoho pomohli profesori gymnázia v Pardubicích, hlavně jeho žena V. Kubátová, L. Dvořák a P. Pochobradský. MO není jen řešení náročných matematických úloh, jsou s ní spojena i soustředění úspěšných řešitelů úloh MO. Často se konala Kubátovou zásluhou právě v Pardubicích, například v letech 1989 a 1991 to byla soustředění žáků před MMO, další v letech 1986 a 1990. Sám na některých předná-

šel, prvně už v roce 1980 ve Vysokém Mýtě.

S Jožkou Kubátem jsem se sešel také jako koordinátor sady nových učebnic matematiky pro gymnázia vydané nakladatelstvím Prometheus. Kubát se s kolegy z východních Čech podílel na přípravě rozdělení látky do tematických celků a do jednotlivých ročníků gymnázia, sám se ujal autorství učebnice diferenciálního a integrálního počtu. Měl jsem s ním tehdy menší spory například ohledně pojetí funkce zadané implicitně. Vše se urovnalo, zvláště když se do přípravy učebnice zapojil autorsky další ředitel gymnázia a pro MO velmi obětavě pracující Dag Hrubý. Kolega Kubát zorganizoval několik schůzek autorů a recenzentů připravovaných učebnic a také velkou anketu profesorů gymnázií, kteří tak měli možnost se ke koncepci učebnic vyjádřit. Na posledním setkání v Bohdanči se pak ještě učebnice podle připomínek učitelů upravovaly. Došlo i k několika změnám v autorském kolektivu.

Dlouholetý předseda ÚV matematické olympiády doc. Jan Vyšín při vzpomínce na prvního jednatele ÚV MO R. Zelinku napsal, že v případné kronice MO by měla stát věta „Rudolf Zelinka se zasloužil o matematickou olympiádu“. Podobně bychom měli vyslovit větu „Josef Kubát se zasloužil o matematickou olympiádu a o kvalitní výuku matematiky na našich středních školách“.

*doc. RNDr. Leo Boček, CSc.,
předseda ústředního
výboru MO 1988–2001*

Jožka Kubát byl mým „předsedou“ v Jednotě, kde jsem od roku 2015 pracovala jako sekretářka, a jsem velmi vděčna, že se náš vztah postupem času rozvinul do upřímného přátelství. Vzpomínám na

chvíle, kdy jsme si jen tak po práci v kanceláři sedli a povídali si o matematice – protože ta byla a je u něj vždy na prvním místě, o rodině, kultuře, politice, zdraví, chalupaření a tak dále a tak dále, protože s Jožkou se dá povídat opravdu o všem. Jsem moc ráda, že jsme spolu zůstali v kontaktu.

Milý Jožko, přeji Ti z celého srdce všechno nejlepší k narozeninám!

*Veronika Holická,
sekretářka JČMF 2015–2022*

Když jsme v roce 2010 vyhledávali vhodného kandidáty na předsedu Jednoty, přišel Pavel Drábek s návrhem na Jožku Kubáta. Do té doby jsem o něm věděl jen to, že je vynikajícím učitelem a aktivním členem Jednoty. Od prvního osobního setkání jsem byl přesvědčen, že to je dobrá volba. Padli jsme si do oka a stali se přáteli. Jeho kandidaturu jsem velmi podporoval. Jsem rád, že jsem mohl osobně přispět k tomu, že Jednota měla v období 2010–2018 dobrého předsedu. Jeho obětavou a velmi efektivní práci jsem mohl sledovat a oceňovat jako člen výboru i jako častý host zasedání předsednictva, kam mne Jožka zval coby ředitele Matematického ústavu AV ČR, který Jednotě poskytuje sídlo, prostory a technickou podporu. Josef Kubát zaujímá čestné místo v řadě předsedů, na které může být Jednota hrdá.

*RNDr. Jiří Rákosník, CSc.
kolega z JČMF*

OBOROVÁ MATEMATICKÁ MEDAILE JČMF 2022

Oborová matematická medaile Jednoty českých matematiků a fyziků za rok 2022 byla výborem České matematické společnosti udělena prof. Andreovi Cianchimu, prof. Pavlu Drábkovi, doc. Janě Kopfové a doc. Mirko Rokytovi.

Prof. Andrea Cianchi (*1963) je profesorem na Univerzitě ve Florencii. Je autorem více než 130 původních vědeckých článků z oblasti parciálních diferenciálních rovnic, Sobolevových prostorů, geometrických nerovností a prostorů funkcí. Je členem redakčních rad významných mezinárodních matematických časopisů *Annali di Matematica Pura ed Applicata*, *Journal of Mathematical Analysis and Applications*, *Applicable Analysis*. Dlouhodobě velmi úzce spolupracuje s řadou českých matematiků (R. Černý, P. Gurka, S. Hencl, V. Musil, L. Pick, L. Slavíková). Aktivně podporoval pobyty českých doktorandů a postdoktorandů na

italských univerzitách. Jeho úzký vztah s českými matematiky podtrhuje také skutečnost, že byl plenárním řečníkem na mnoha konferencích a mezinárodních školách pro studenty v České republice (mezinárodní jarní škola NAFSA, mezinárodní jarní škola Spring School on Analysis, Seminar on Differential Equations).

Prof. Pavel Drábek (*1953) je absolventem MFF UK v Praze, ale svoji profesní dráhu spojil s Plzní, nejprve s Vysokou školou strojní a elektrotechnickou a poté od roku 1991 s Fakultou aplikovaných věd Západočeské univerzity. Její katedru matematiky vedl v letech 1990–1999 a 2004–2016. Nejvýznamnější výsledky Pavla Drábka jsou spojeny s nelineární funkcíonální analýzou, nelineárními diferenciálními rovnicemi, teorií bifurkací a zejména s p -laplacianem. V oblasti semilineárních diferenciálních rovnic a operátorů tvoří jeho práce klíčové stavební kameny celé teorie. S více než 200 publikacemi patří Pavel Drábek k nejuzná-

vanějším současným českým matematikům. Jeho všestrannost dokládá i množství jeho spoluautorů z celého světa. Jeho vědecká a pedagogická činnost byla oceněna v roce 2009 Cenou ministra školství, mládeže a tělovýchovy za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, čestnou oborovou medailí Bernarda Bolzana za zásluhy v matematických vědách udělenou Akademií věd ČR v roce 2013 a stříbrnou medailí předsedy Senátu v roce 2020. Od roku 2003 je členem Učené společnosti České republiky. Kromě významného přínosu k výzkumu a vzdělávání v matematice je Pavel Drábek znám svou veselou povahou, láskou k životu a pevnými životními postoji.

Doc. Jana Kopfová (*1967) je docentkou Matematického ústavu Slezské univerzity v Opavě, kde učí diferenciální rovnice, topologii a funkcíonální analýzu. Učí také na Mendelově gymnáziu v Opavě. Dlouhodobě a intenzivně se věnuje práci s talentovanými žáky středních i základních škol. Její studenti získali v posledních letech několik medailí v mezinárodních matema-

tických soutěžích. Vytváří sady zajímavých úloh pro talentované žáky středních škol a pravidelně přednáší na konferencích pro učitele matematiky. Úspěšně se věnuje i výtvarné činnosti s cílem ukázat veřejnosti krásy moderní matematiky. Své obrázky vystavovala na mezinárodní konferenci Bridges (ve Finsku, Švédsku a Rakousku) a online na konferenci amerických matematiků. Spolu s výtvarníkem Martinem Magem vytvořila dvě DVD *Matematika a její tajemství* a *Matematika a její tajemství II*, sérii 15 animovaných filmů, např. *Tajemství fraktálů*, *Tajemství pravděpodobnosti*, *Tajemství Pascalova trojúhelníku*, *Tajemství počítání s nekonečnem* a další.

Doc. Mirko Rokyta (*1962) je absolventem MFF UK v Praze. Je odborníkem v teoretické numerické matematice a partiálních diferenciálních rovnicích. Habilitoval se v oboru přibližných a numerických metod. Vedle své pedagogické a vědecké práce se dlouhodobě významně angažuje v řídicích funkcích MFF UK a v jejich rámci usilovně pracuje ve prospěch matematiků a matematické komunity. Od roku 2020 je děkanem MFF UK. Významnou měrou se podílí na popularizaci matematiky. Pravidelně přednáší a diskutuje na nejrůznějších fórech včetně celostátních médií na témata týkající se výuky matematiky, přednáší na soustředěních stře-

doškoláků k matematické olympiádě, letních školách matematiky a fyziky, setkání učitelů všech typů a stupňů a na dalších akcích. Jeho matematické přednášky na kanálu YouTube organizované ve spolupráci s Markem Valáškem mají velký ohlas u široké veřejnosti. Podílí se na překladech knih s matematickou či popularizačně matematickou tématikou (naposledy Marcus du Satoj: *Music of the primes*, česky *Hudba prvočísel*, Dokořán, Praha, 2019).

Petr Stehlík